

RATKO PERIĆ, Mostar

Kardinal i Maršal

Osvrt održan u dvorani "Vijenac" Nadbiskupskoga pastoralnog centra u Zagrebu, 22. siječnja 2019. u povodu prezentacije knjige Nada koja ne postiđuje. Duhovne vježbe po blaženom Alojziju Stepincu, Mostar, 2018. Knjigu su predstavili Josip kardinal Bozanić, zagrebački nadbiskup, msgr. dr. Želimir Puljić, zadarski nadbiskup i predsjednik Hrvatske biskupske konferencije, i prof. dr. Jure Krišto.

Zahvalnica. U svibnju 1971. neki trapist donio u New York vlč. M. Raymondu (1903. – 1990.), također trapistu, auktoru knjige o životu i smrti Alojzija Stepinca, fotografiju zahvalnice s Kardinalova groba iz zagrebačke katedrale. Jedva vidljiva i čitljiva poruka Kardinalu: *Hvala Ti – maršal Tito*.¹ A tko će znati, je li i sam Maršal, opojen kaskadama slobode Hrvatskoga proljeća, poslao mramornu pločicu na Kardinalovu grobnicu nagovještajući uspostavu samostalne Hrvatske i prije nego što vidi Savu kako teče uzvodno prema Triglavu.² Čuva li se ta zahvalnica danas u Katedralnom muzeju ili u Postulaturi?

1 MARY RAYMOND, *The man for this moment. Life and death of Aloisius Cardinal Stepinac* [Čovjek za ovaj trenutak – Život i smrt Alojzija kardinala Stepinca], New York, 1971., fotografija str. 346, Tekst ispod slike: "A fellow Trappist brought this photo back to the author in May of 1971 with the information that among the many wreaths found today at the tomb is one from, among all people, Marshal Tito."

2 Maršalove riječi na proslavi dana Armije, 22. prosinca 1971. u Rudom: "Sada smo vidjeli da se u jednoj republici tako rekuć kao kula od karata srušilo sve ono o čemu su sanjali oni koji su od Matice hrvatske stvarali nekakvu partiju. Oni su već propovijedali da će jednog dana ići u Ujedinjene nacije, da će, malo-pomalo, i armiju u Hrvatskoj uzeti u svoje ruke. E, baš će oni, dugo počekati da to uzmu (*buran aplauz*). Ja mislim da će se prije Sava okrenuti natrag i poteći prema Triglavu" (*smijeh i snažan aplauz*). /preuzeto s interneta: <http://skrivene-istine.com/viewtopic.php?f=13&t=1673&sid=0c829b0ffad4450...>

Slučaj: Tito o Stepincu. Josip Hrnčević (1901. – 1994.), javni tužitelj FNRJ (1946. – 1951.), glavni redaktor, uz Jakova Blaževića, Stepinčeve optužnice 1946., izjavljuje 11. svibnja 1993. da je "Tito opsjednut Stepinčevim slučajem. On bi ga učinio svecem samo da ga se može osloboditi"³ [*Nada, koja ne postiđuje*, Mostar, 2018., str. 126].

– Ali, eto, ne može: po noći mu dođe na san, a po danu ukaže mu se u stanu. Nije ga Maršal "učinio" svecem, ali jest mučenikom. Ako je ona votivna ploča još u Postulaturi, moglo bi se napisati s druge strane: Maršalu hvala od Kardinala!

Izjava, 18. ožujka 1945. U propovijedi u bazilici Srca Isusova u Zagrebu, Stepinac svečano i jasno: "Poviest svjedoči, da Hrvatski Narod kroz cielu svoju tisućtristogodišnju prošlost nije nikada prestao plebiscitarno naglašavati, da se ne odriče svoga prava na slobodu i nezavisnost, koju on od srca želi i svakom drugom narodu. A kad je u drugom svjetskom ratu ta misao još jače naglašena i oživotvorena u vlastitoj Državi, hrvatski su katolički biskupi poštivali volju Hrvatskog Naroda."⁴

Istražni postupak: od 17. svibnja do 3. lipnja 1945. Između Nadbiskupa i Maršala bio je samo jedan susret, ali nakon što je Stepinac 18 dana proveo u istražnom pritvoru. Nadbiskup, uhićen, odgovara na šest Ozninih ispitivanja.⁵ Tu mu se komunističkim istražnim procesom i vlastitom refleksijom sve iskristaliziralo. Vidi kuda kompartija smjera te sebi posve posvješćuje načelo da je pravo mučeništvo ako se ono želi, a ne ako se od njega bježi. Oni ga žele plahnuti da se pridruži njima, slugama Sovjetskoga Saveza. Ne našavši na njemu nikakve krivice, nakon pritvora, pustiše ga na privremenu slobodu, 3. lipnja, i radi susreta s Maršalom. Ali dan prije toga:

Nacionalna crkva: Maršal s izaslanstvom zagrebačkoga klera: 2. lipnja 1945. Tito će njima: "Ja bih sa moje strane rekao, da naša Crkva treba da bude nacionalna, da se više prilagodi naciji. [...]. Ja bih želio, da vidim, da katolička Crkva u Hrvatskoj sada, kad imamo sve uslove tu, ima više samostalnosti. To bih želio, to je osnovno pitanje,

3 JURAJ BATELJA, *Komunistički progon i mučeništvo blaženoga Alojzija Stepinca*, Zagreb, 2017., str. 20, 219: I. 8. 3.

4 J. BATELJA, *Blaženi Alojzije Stepinac. Svjedok Evanđelja i ljubavi*, III., Zagreb, 2010., str. 112.

5 Isječke iz istražnoga postupka vidi u: J. BATELJA, *Blaženi Alojzije Stepinac*, I., Zagreb, 2010., str. 330-346.

to je pitanje, koje bi mi željeli riješiti, a sva ostala pitanja, to su sekundarna pitanja, koja će se lako riješiti."⁶

– Ovo je prvi put da se spominje "nacionalna" Crkva i kao "osnovno pitanje" navodi Crkva u Hrvatskoj koja bi trebala biti s "više samostalnosti", tj. bez utjecaja Papina primata, a s utjecajem Maršalova kabineta.

Susret: Tito – Stepinac, 4. lipnja 1945. U ovom susretu Nadbiskup iznosi 5 provjerenih načela usmjerenih protiv "nacionalne Crkve":

a/ Važno je državu stvoriti, ali još važnije urediti;

b/ Mudri državnici poštuju religiozne osjećaje državljana i slobodu savjesti;

c/ Bivša je država uredila položaj pravoslavaca, ali ne i katolika, "strahovita pogreška";

d/ Za katolike je mjerodavna Sveta Stolica, a najbolja je forma konkordat;

e/ Uspostava diplomatskih odnosa sa Svetom Stolicom znači međunarodni prestiž za novu državu. U razgovoru sa Stepincem Maršal je stalno isticao da Sveta Stolica nije sklona Slavenima. Nadbiskup je to dokumentirano opovrgnuo primjerima Dalmacije, Istre, Međimurja.⁷

U vezi s tim susretom, još jedna od 12. siječnja 1952. Stepinac priča župniku Vranekoviću u Krašiću: "Kad sam se ono prvi i do sada jedini put sastao 1945. u Zagrebu s Titom, rekao mi je, da je jednom *incognito* kao ruski oficir došao u štab Draže Mihajlovića. Draža mu saopći da će istrijebiti sve Hrvate. 'Nećeš, Draža, mislio sam u sebi,' – rekao je Tito. – Kod tog sastanka rekao sam Maršalu, neka gleda da što više oprašta, jer inače nikada neće biti kraja odmazdi. On je samo odgovorio: 'Zločince se mora kazniti'. – 'Jest, druže, mislim si ja, mora ih se kazniti, ali tko će odlučiti, da li je netko zločinac ili nije.' Da me je poslušao, stvari bi svakako drugačije tekle. [...]"⁸

Brzovjav: Stepinac Titu, 19. rujna 1945. u ime katoličkoga episkopata, koji se sastao na konferencije u Zagrebu od 17. do 22. rujna 1945.,

6 ALEKSA BENIGAR, *Alojzije Stepinac – hrvatski kardinal*, Rim, 1974., str. 502-503.

7 J. BATELJA, *Komunistički progon*, str. 28.

8 JOSIP VRANEKOVIĆ, *Dnevnik. Život u Krašiću zasužnjenog nadbiskupa i kardinala Alojzija Stepinca*, Zagreb, 2011., 12. I. 1952., str. 63. Vidi: str. 612, nadnevak: 17. III. 1958. i str. 755, nadnevak, 10. VII. 1959.

apelira na pomilovanje 200 osuđenih na smrt u vojnom zatvoru u Zagrebu.⁹

– Rezultat? – Većina je pobijena, čini se da je jednoj desetini zamijenjena kazna.¹⁰

U Rim: 26. siječnja 1946. Maršal svećenicima S. Ritigu i B. Milanoviću kaže "da je preko Moscatella uputio zahtjev Svetoj Stolicu da makne Stepinca, ali je od njega dobio odgovor da je Sveta Stolica izjavila kako to ne može napraviti bez kanonskoga postupka". I Tito dodaje: "Ako bi se sam Nadbiskup zahvalio, čitav ovaj sudbeni postupak bi bio obustavljen, pa Nadbiskup neka ide kuda hoće, pa i u Rim"¹¹ [*Nada koja ne postiđuje*, str. 241].

– Stepinac ostaje neko vrijeme slobodan u Zagrebu, nešto dulje vremena zatvoren u Lepoglavi, a najdulje zatočen u Krašiću.

Maršal: Ne slušati Papu! 21. kolovoza 1946. Tito delegaciji fronte antifašističkih žena, na Brdu kod Kranja: "Svećenici moraju služiti vlastitom narodu, a ne slušati stranca, u Rimu, papu."¹²

– Maršal, međutim, sam pokorno sluša Staljina i servilno služi strancu iz Moskve!

Nadbiskup: *Antemurale catholicitatis* [predziđe katoličanstva], 1946. Tito kaže Cyrusu Sulzbergeru, dopisniku *New York Timesa*: "Mi smo uhitili Stepinca [u rujnu 1946.] i mi ćemo uhititi bilo koga koji se odupire sadašnjem stanju stvari bio on ovakav ili onakav. Mi sudski gonimo elemente protunacionalnoga fronta bili ti elementi iz kleričkih krugova ili neke druge profesije."¹³

Stepinčevo pamćenje: "Sjećam se kao danas, kad mi je [kanonik] Borić u Lepoglavi pokazao izrezak iz novina, gdje Tito govori, da su

9 A. BENIGAR, *nav. dj.*, str. 519; J. BATELJA, *Blaženi Alojzije Stepinac*, III., str. 251.

10 Usp. VALENTIN MIKLOBUŠEC "Od Trebinja do stratišta. O. Josip Müller DI (1883. – 1945.)", u: *Obnovljeni život*, 2/2014., str. 216-217. Pater Müller potpisao je molbu na nadbiskupa Stepinca, 19. rujna 1945. J. BATELJA, *Blaženi Alojzije Stepinac*, I., str. 250.

11 ANDRIJA LUKINOVIĆ, "Privatni zapisci mons. Svetozara Ritiga o blaženom Alojziju Stepincu", u: *Kardinal Alojzije Stepinac – svjedok vremena i vizionar za treće tisućljeće*, Zagreb, 2009., str. 159.

12 J. BATELJA, *Komunistički progon*, str. 48-49.

13 M. RAYMOND, *nav. dj.*, str. 329.

preko Mačeka i mene prešli točkovi historije. Ali moj Maršal, uvjeren sam, jedno govori, a drugo osjeća."¹⁴

– *To je "osnovno pitanje"*: Koga su pretrli kotači povijesti? – Je li Mojsija, pješaka-predvodnika izabrana naroda, s uzdignutom rukom preko Crvenoga mora: Za mnom! ili je Svevišnji zakočio "točkove" povijesti Faraonovim "bojnim kolima": Ni makac dalje! (Izl 14,25)? Jesu li "točkovi historije" pregazili faraonskoga Maršala kojemu je sastrugana i posljednja ploča u Zagrebu, osim one na Kardinalovu grobu iz '71., ili su pregazili Nadbiskupa, novoga Mojsija, kojega je Crkva počastila stupnjevitim naslovima: najprije Kardinala 1953., zatim nadgrobnim Trofejom u Katedrali 1960., napokon proglasom Blaženika i Mučenika na Mariji Bistrici 1998.? I tko je tu pregažen "točkovima historije"? Svakako ne Stepinac – *antemurale* Katoličke Crkve u hrvatskom narodu, nego onaj u kojega je sve bilo "doživotno", samo je zaboravio da je "život kratak, a smrt stalna"!

Ostaje u domovini, ožujak 1947. – Pet mjeseci nakon osude Nadbiskupu u Lepoglavu dolazi u službeni posjet Vladimir Bakarić, predsjednik vlade FNR Hrvatske, koji mu, ne bez pristanka Maršalova, nudi ispisan formular da Tita zamoli za pomilovanje i bit će odmah pušten, može napustiti Hrvatsku [*Nada koja ne postiđuje*, str. 78].

– *Nadbiskup odvažno i pronicljivo odbija i zavodljivo pomilovanje i nepovrativo putovanje u Vatikan: Ne će amnestiju, hoće reviziju procesa pred nezavisnim sudom!*¹⁵

Lomovi: Milovan Đilas, nekada prvi do Maršala, Ivanu Meštroviću otkriva uzroke komunističkoga procesa: "Mi ne bismo imali ništa protiv njegova [Stepinčeva] hrvatskog nacionalizma, samo ne možemo trpjeti njegovu privrženost Rimskom Papi. [...] Mi lomimo i odstranjujemo sve, što nam je na putu, i cilj opravdava sredstva."¹⁶

– *Tako je i Maršal "slomio" i "odstranio" i svoga Milovana Đilasa – 1954., i svoga Aleksandra Rankovića – 1966., i svoju Jovanku Budisav-*

14 J. VRANEKOVIĆ, *Dnevnik*, 20. studenoga 1954., str. 359.

15 THEODOR DRAGOUN, *Le dossier du Cardinal Stepinac*, Pariz, 1958., str. 51-52; A. BENIGAR, *nav. dj.*, str. 641.

16 IVAN MEŠTROVIĆ, "Stepinac duhovni heroj", u: *Hrvatska revija*, 3/1956., str. 202. Meštrović ovo piše 1956., a kaže da mu je to Đilas priznao "prije nekoliko godina u New Yorku" (str. 201). "Jedan drugi od komunističkih prvaka" rekao je Meštroviću: "... da je samo proglasio hrvatsku crkvu, mi bismo ga digli do neba" (str. 202). Taj drugi bio je Vladimir Poznić, *Positio*, vol. III., 2, str. 765.

ljević – 1977. I zmaj, postigavši cilj koji opravdava sva sredstva, stade sam na morski žal! (usp. Otk 12,18).

Vjernost Petrovoj Stolici, 13. svibnja 1947. Nadbiskup Patrick Hurley, predstavnik Svete Stolice u Beogradu (1946. – 1952.), izjavljuje da je Stepinac "na jasan način očitovao vjernost svoju i svoga naroda Rimu dok je maršal Tito uvijek predlagao gledom na Crkvu u Hrvatskoj da mora olabaviti vlastitu vezu sa Svetom Stolicom".¹⁷

Stepinčev naknadan komentar: "Oni bi nam željeli nacionalnu crkvu, crkvu po uzoru ruske, kojom zapovijeda Staljin. Takovoj Crkvi oni bi rado dali subvencije, plaće, vratili i posjede, nju bi oni slavili u novinama, i koješta drugo. Ali je pitanje, da li bi takova crkva zasluživala uopće ime Crkve Kristove".¹⁸

– I razgnjevi se zmaj pa ode i zarati se s onima što čuvaju Božje zapovijedi i drže svjedočanstvo Isusovo (usp. Otk 12,17).

Los von Rom: Odvojite se od Rima, prosinac 1949. Tito slovenskim svećenicima CMD-ašima poručuje: "Mi smo se Jugoslaveni odvojili od Moskve. Zašto se vi ne odvojite od Rima?"¹⁹

– Nije Rim Moskva, niti je Vatikan Kremlj! [Nada koja ne postiđuje, str. 107].

Državni interes: 1950. – 1951. – Maršal govori novinaru *New York Timesa*, C. L. Sulzbergeru, 6. studenoga "o mogućnosti njegova [Stepinčeva] izlaska iz zatvora, naime, da pođe u koji samostan u Jugoslaviji, ili da napusti Jugoslaviju – pod uvjetom da se natrag ne vrati".²⁰

Drugi novinar, *United Pressa*, E. Korry, 7. siječnja 1951. zanima se je li Vatikan odgovorio na ponudu. Tito mu odgovara da je s tim u vezi bilo "nezadovoljstva kod pravoslavnog stanovništva, jer ga smatraju ratnim zločincem". A dodaje: "Bilo je slučajeva u svijetu da su

17 J. BATELJA, *Komunistički progon*, str. 75.

18 ALOJZIJE STEPINAC, "Osvrt na komunizam u Jugoslaviji i nadanja za budućnost", u: J. BATELJA (prir.), *Blaženi Alojzije Stepinac, Propovijedi o deset Božjih zapovijedi*, Zagreb, 2013., str. 235-251, citat: str. 251.

19 A. BENIGAR, *Alojzije Stepinac*, str. 697.

20 CYRUS SULZBERGER, *New York Times*, 13. XI. 1950. Prijevod: *Hrvatski Glas*, Kanada, 21. 11. 1950.; VINKO NIKOLIĆ (ur.), *Stepinac mu je ime*, I., München – Barcelona, 1978., str. 384.

i nedužni ljudi, u interesu države, sjedili u zatvoru, pa čak i glavu gubili."²¹

Treći novinar, *Associated Press*, A. Singleton, 6. travnja 1951., pita Nadbiskupa u Lepoglavi: "Imate li štogod reći na izvještaje, po kojima je Jugoslavija voljna da Vas pusti na slobodu, ako bi Vi u zamjenu pristali da napustite zemlju ili uđete u samostan?" Nadbiskup: "Ja ne želim napustiti zemlju, jer se ne osjećam krivim."²²

Četvrti američki novinar, radio-komentator, D. Pearson, 31. listopada 1951., na upit kako će riješiti slučaj Stepinac, Tito kaže: "da smo mi još prije pet-šest mjeseci ponudili Vatikanu da smo spremni Stepinca pustiti iz zatvora, pod uslovom da ode iz Jugoslavije, bilo u Vatikanu ili gdje drugdje".²³

– Papa ne zove Nadbiskupa u Vatikan, nego ga ohrabruje u njegovoj mirnoj savjesti. Ili pristao poći u Vatikan ili u samostan, priznao bi se krivim. Nadbiskup ne traži slobodu s krivnjom, nego obnovu montirana procesa pred neovisnim sudom!

Kardinalat: 29. studenoga 1952. objavljeno je da će Sveti Otac Pio XII. promaknuti nadbiskupa Stepinca u kardinala 12. siječnja 1953.

Prekid odnosa: Tito, ljut kô zmaj, uzvraća lomom diplomatskih odnosa sa Svetom Stolicom i izgonom Papina predstavnika iz Beograda, 17. prosinca 1952.

– Nadbiskup ne ide u Rim da mu Papa ustakne kardinalski biret i natakne prsten, jer nema sigurnosti za slobodan povratak.

"Ubojica": 14. rujna 1953. Kod večere veli Kardinal župniku: "Neka se maršal samo grozi, ali će jednom i njemu Gospodin: *Da rationem vilicationis tuae* [Položi račun o svome upravljanju: Lk 16,2.]. Tko je tebe, druže Tito, ovlastio da ubijaš tri stotine svećenika?... Tko te je ovlastio, da zatvaraš stotine svećenika? Tko te je ovlastio, da milijune ubijaš?... 'Narod'? – A tako?!"²⁴

21 Objavljeno na hrvatskom: *Borba*, Zagreb, 10. I. 1951.; V. NIKOLIĆ (ur.), *nav. dj.*, str. 385.

22 Objavljeno na hrvatskom: *Glas sv. Antuna*, Buenos Aires, lipanj 1951.; V. NIKOLIĆ (ur.), *nav. dj.*, str. 387.

23 Objavljeno na hrvatskom: *Vjesnik*, Zagreb, 29. 11. 1951.; V. NIKOLIĆ (ur.), *nav. dj.*, str. 388.

24 J. VRANEKOVIĆ, *Dnevnik*, str. 196.

Izdržati do kraja: 26. ožujka 1958. Kada su katolički biskupi ponudili Kardinalu mogućnost da će oni tražiti njegovo oslobođenje u povodu njegove 60. obljetnice života, on odgovara 1958. biskupu Čekadi: "Nanijeli su mi krvavu nepravdu i sad bih još morao moliti njih milost i reći im, da su oni u pravu, a ne Crkva, kad je dignula svoj glas na njihove nepravde [...]. [Ti se sjećaš višekratnih izjava maršala Tita, da dok je on tu, da mene neće biti u Zagrebu. Gospodin maršal si valjda utvara, da jako žalim za Zagrebom. Ni najmanje me ne vuče želja za Zagrebom niti za kakvim položajem.] Moja jedina ambicija na ovom svijetu jest izdržati do kraja i preminuti u milosti Božjoj"²⁵ [*Nada koja ne postiđuje*, str. 93].

Smrt i sprovod. Kardinal umire 10. veljače 1960. Grob je već pripremljen u Krašiću. Ali vlasti dopuštaju, ne bez suglasnosti Maršala, da Kardinal bude pokopan u Katedrali, gdje kao "*lucerna lucens et ardens*" – svjetiljka koja svijetli i gori (Iv 5,35) onima koji žele Božjega plama i žara [*Nada koja ne postiđuje*, str. 13]. Makar mu i bilo spaljeno srce, odatle se počinje širiti miris svetosti i mučeništva.

Zaključak. Sučelila su se dva svijeta, odnosno dvije države: *Civitas Dei* – Božja država sa sustavom savjesti kao Božjega glasa i zakona u Kardinalu, i *civitas terrena* – zemaljska država bezbožne komunističke revolucionarne svijesti u Maršalu; odnosno Kraljevstvo bogoljublja i Božje istine i pravde u Stepincu, i kraljevstvo sebeljublja, laži i lukavštine u Brozu. Ta je borba potrajala ne samo do fizičke smrti jednoga (1960.) i drugoga (1980.), nego i nakon smrti obojice.

A *Knjiga Mudrosti* ovako kanonizira pravednike: "A duše su pravednikâ u ruci Božjoj i njih se ne dotiče muka nikakva... Ako su, u očima ljudskim, bili kažnjeni, nada im je puna besmrtnosti. Za malo muke zadobili su dobra velika jer Bog ih je stavio na kušnju i našao da su ga dostojni" (3,1-5).

– *Stara je istina "da se diktature ne popravljaju nego propadaju"*.²⁶ "*Ne veselimo se ničijoj propasti, ali se veselimo svršetku zla*",²⁷ govoraše blaženi Mučenik.

25 A. V. STEPINAC, *Pisma iz sužanjsva (1951 – 1960)*, Zagreb, 1998., str. 280.

26 IVAN TOMAS, "Svježi strani spisi o Stepincu", u: *Hrvatska revija*, 3/1982., str. 411.

27 J. VRANEKOVIĆ, *Dnevnik*, str. 594.